

Nasjonalt handlingsrom for politisk styring av privat velferd

Fafo 29. mai 2019

Jon M. Hippe

Tre historiske faser

- *Pådrivermodellen - privat supplement*: en første historisk fase der de private ideelle organisasjonene til dels går foran i å utvikle tjenester, og der det offentlige finansierer og samarbeider nært med privat sektor uten en veletablert formell regulering
- *Samarbeidsmodellen*: en andre fase i etterkrigstidens Norge der private ideelle organisasjoner i stor grad integreres i offentlige planer og politiske vedtak i velferdspolitikken, og der relasjonen mellom offentlig og privat sektor er samarbeidspreget snarere enn konkurransebasert
- *Konkurransmodellen*: en tredje fase fra midten av 1990-tallet, der utviklingen skjøt fart på 2000-tallet, med formalisering, konkurranse og dermed åpning for kommersielle aktører

Reguleringsutfordringer privat velferd

- Hvorfor regulere?
 - Verdispørsmål
 - Konkurranseregulering
 - Andre politiske mål – for eksempel balanse mellom leverandører
- Hvordan: Ideelle sektor som skjermet?
 - Anledning innenfor europeisk regelverk – baseres på grunngitte enkeltvedtak
 - Mange beslutningsnivåer – politisk koordineringsutfordring
 - Ideell sektor – kapasitet?
- Hvordan: Like lønns- og arbeidsvilkår - Lov, tariffavtale, frivillige beslutninger
 - Forskjell på regulering av lavlønnskonkurransen og å regulere like vilkår – gulv vs tak
 - Hva er likeverdige vilkår?
 - Vanskelig å peke på enkelttiltak som gir like vilkår på alle områder

Likeverdige vilkår og konkurranseregulering

(Likeverdige vilkår er ikke = like vilkår)

- Lønn – ikke lov, men tariff
 - Tariffregulering: Minstelønnsatser, lønnsplaner, regulativ m.m.
 - Stat, kommune og private – ulike tariffområder
- Arbeidstid – både lov og tariffbestemt
 - Arbeidsforhold i kommuner og private reguleres i arbeidsmiljøloven
 - Statsinstitusjoner også av statsansatteloven
 - Barnevernet: Medleverforskriften gjelder offentlig og privat, men forskjellene skapes av tariffavtalene fordi avtalene kan begrense arbeidstidsordninger
- Pensjon
 - AFP ved tariffavtale
 - Tjenestepensjon – minstekrav i lov og frivillige arbeidsgiverbeslutninger

Tiltak

Allmenngjøring av tariffavtale(r)

- Gi en tariffavtale større virkeområde.
Allmenngjøring er knyttet til lavlønnskonkurransen.
Krever ny allmenngjøringslovgivning, eller særlov som allmenngjør en konkret avtale
- Hvilken avtale skal legge standarden – NHO, Virke, Spekter?
- Virkes avtale er særlig egnet
- Men, hva med AFP? Kan lovgiver allmenngjøre virksomheter inn i Fellesordningen?

Tiltak forts.

- Lovfesting av lønns- og arbeidsvilkår
 - Likhetstrekk med allmenngjøring, men lovgiver står friere
 - Men – ingen tradisjon for lovfesting av lønns- og arbeidsvilkår i ulike bransjer i Norge. Sterk motstand for eksempel mot nasjonal lovfestet minstelønn
 - Likevel eksempler: friskolelova som «gir rett til lønns- og arbeidsvilkår som i offentlige skoler»
 - Pensjon kan også lovreguleres, se for eksempel sykepleierordningen. I Norge har dette omfattet yrkesgrupper og i bransjer eller næringer. Problem å lovfeste offentlige tjenestepensjon i private virksomheter? Hva med AFP?
- Myndighetskrav
 - Krav i forbindelse med offentlig anskaffelser – myndighetskrav
 - Forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige anskaffelser: 1) omfatter ikke tjenestepensjon og AFP, 2) hvis NHO-overenskomsten legges til grunn er ikke den tilstrekkelig til å jevne ut kostnadsforskjeller mellom statlig og private institusjoner, og 3) gjelder bare anskaffelser av en viss verdi
 - Stille andre krav, for eksempel kvalifikasjonskrav?
- Som en del av godkjenningsordninger
 - Godkjenningsforskriften, kvalitetsforskriften
 - Omfatter ikke lønns- og arbeidsvilkår, andre formål

Politisk strategi - Tiltakspakker

Dialog – skjerming av ideelle og frivillige organisasjoner

- Bytte skjerming mot frivillige tiltak
- Justere tariffavtaler
- Endre medleverforskriften, m.m.
- Myndighetskrav om tariffavtale kan nå «virke»

Regulering av lønns- og arbeidsvilkår

- Allmengjøring
- Trepertssamarbeid, blant annet om AFP
- Medleverforskriften, myndighetskrav m.m.

Lovfesting og myndighetskrav i leveranseavtaler

- Krever utvidet hjemmelsgrunnlag - mulig?
- Myndighetsutøvelse gir mulighet til å stille krav – få områder
- AFP-løsning?
- Robust løsning?

Tilrettelegge for kvasi-markeder

